

Situar el paisatge en el centre de l'estratègia de Desenvolupament Local

Joan Vaqué Sans

Coordinador àrea promoció i desenvolupament del Consell Comarcal del Priorat
Soci de PRIORITAT, paisatge cultural agrícola

**Priorat
Montsant
Siurana**

Paisatge cultural
agrícola de muntanya
mediterrània
Oficina del Paisatge

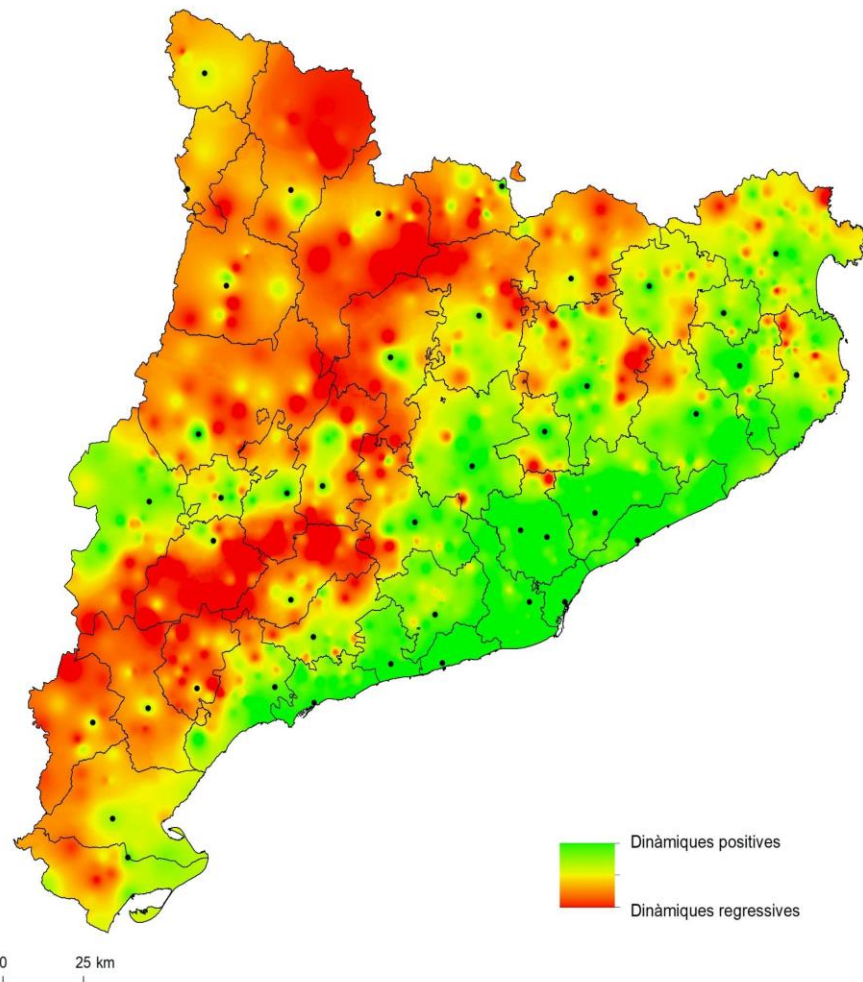
12 de maig de 2022

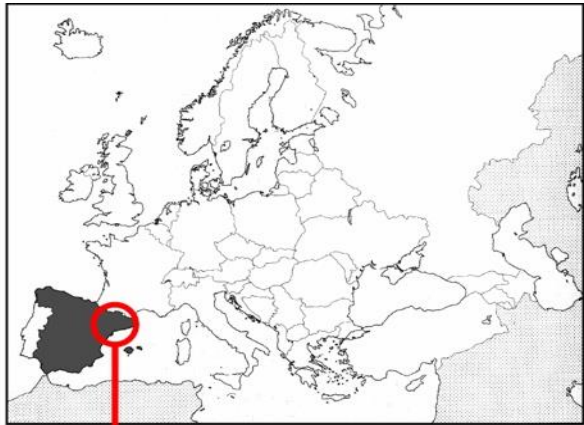

CENTREM la qüestió:

“ Podem afirmar que hi ha clarament dues Catalunyaes molt diferenciades, la urbana i la rural”

Les comarques de Les Garrigues, La Noguera, El Solsonès, els 2 Pallars, l'Alta Ribagorça, l'Alt Urgell, Terra Alta, Ribera d'Ebre, Priorat, Conca de Barberà i part de la Cerdanya i de l'Urgell s'estan buidant de persones.

Europa
1:75.000.000

Catalunya
1:2.500.000

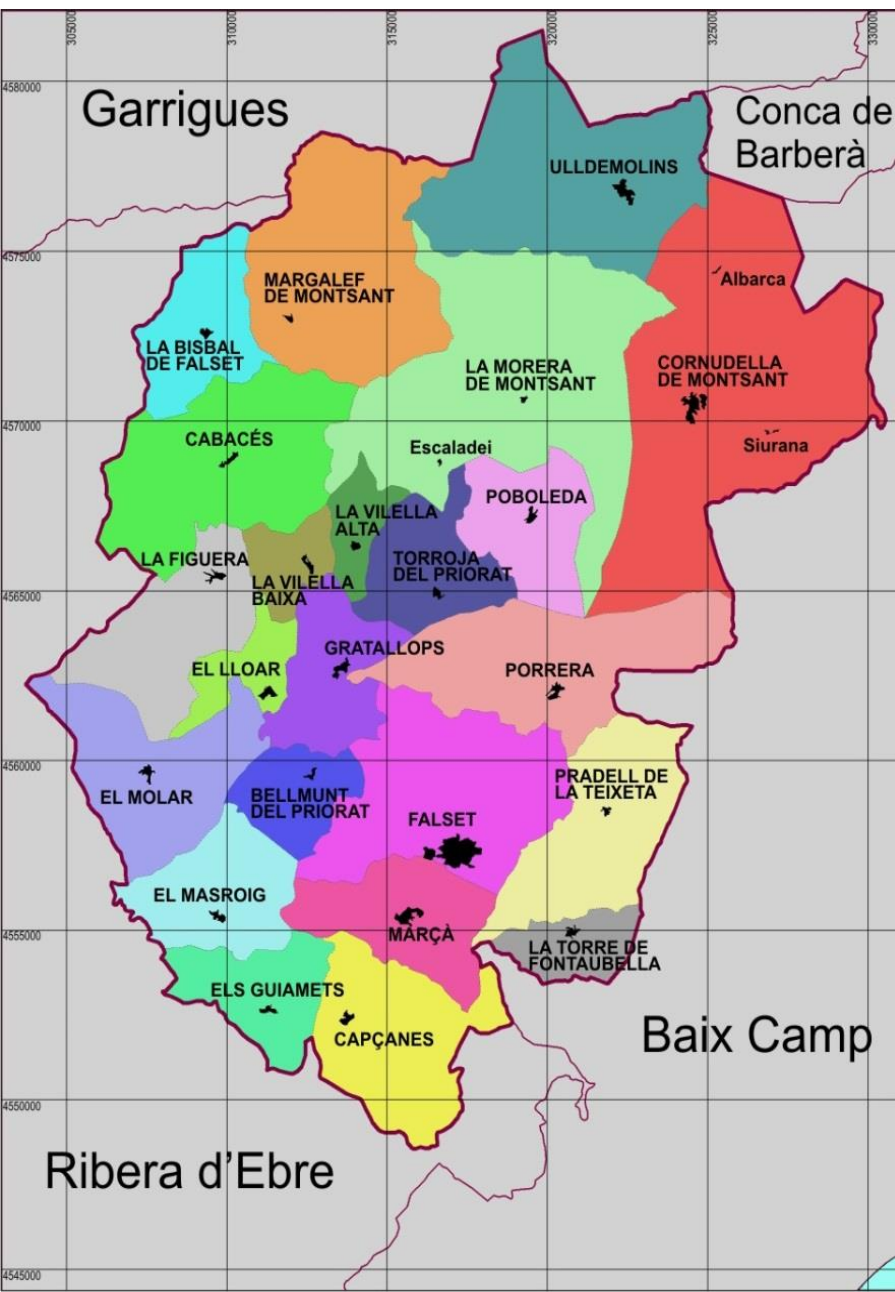
“ El cas del Priorat”

El Priorat és una d'aquestes comarques **RURALS**.

Situada a la Serralada Prelitoral sud del Principat, és comarca frontera i **frontissa entre el Camp de Tarragona, les Terres de l'Ebre i Ponent**

Té una extensió de **498,60 km²** amb una població de **9.239 habitants** i densitat de població **18'5 hab./Km²**

Una comarca conformada per **pobles molt petits** amb un declivi poblacional molt agreujat des de final del segle XIX per la plaga de la **fil·loxera**

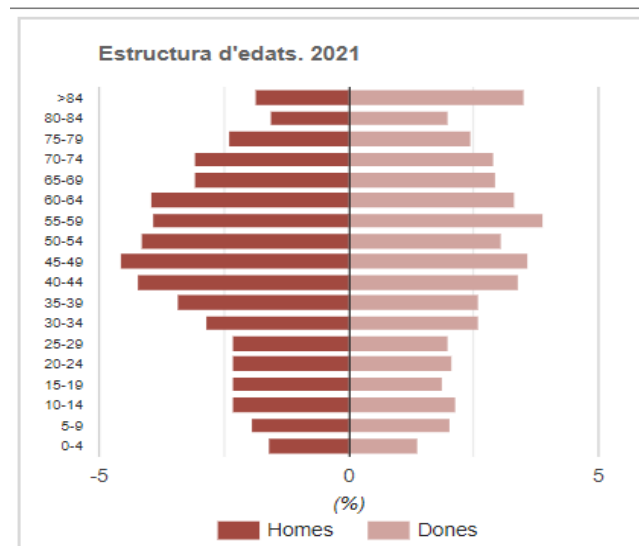

“Pobles petits amb població envellida”

23 municipis, dels quals 20 tenen menys de 500 habitants (micropobles)

Una Comarca molt envellida: Amb una Piràmide d'edat de la població:

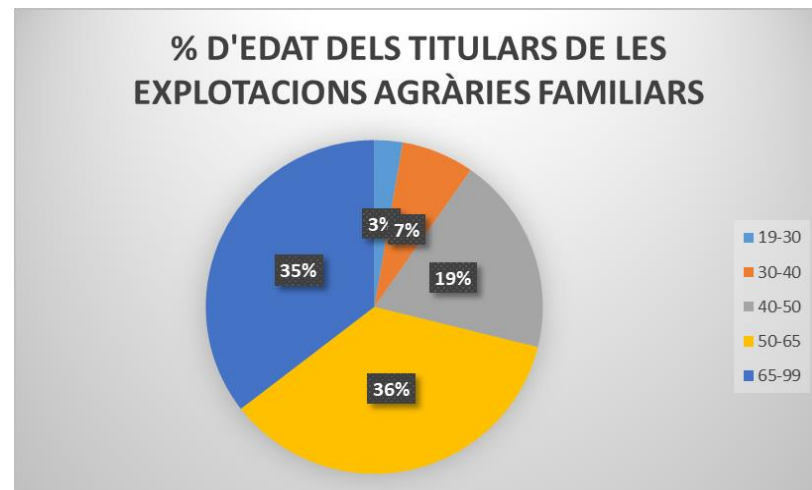
- **12,85 % < 16 anys**
- **13,18 % entre 16 i 29**
- **50,55 % entre 30 i 65 anys**
- **24,52 % > 65 anys**

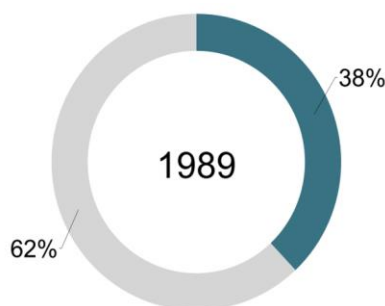

Un sector vitivinícola, liderat per la **DOQ Priorat i la DO Montsant**, que experimenta una revolució a partir de l'última dècada de segle XX i que perdura fins avui, però que malgrat això, continua sent una comarca agrària, envellida, amb un **71% de pagesos majors de 50 anys**

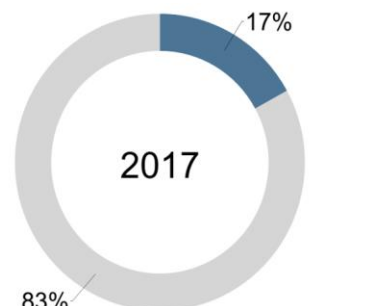
Nombre d'explotacions agràries	1.251
• Particulars	959
entre 19-30 anys	26
entre 30-40 anys	67
entre 40 i 50 anys	184
entre 50-65 anys	342
entre 65-99 anys	340
• societats domiciliades a la comarca	228
• societats de fora de la comarca	64

Que a més, experimenta una disminució de la superfície conreada

Disminució de 370
ha/any

● Conreus

Agricultura artesanal de petita escala i turisme sostenible

L'altre gran producte agroalimentari és l'**OLI** protegit amb DOP Siurana i en menor mesura **la fruita seca**.

Una comarca que fa una aposta decidida cap a la sostenibilitat i que es certificada en la **Carta Europea de Turisme Sostenible (CETS)**

Quina oferta turística ofereix el Priorat?

Què fer:

Enoturisme: 57 cellers visitables.

Ruta de l'oli: 8 almàsseres visitables

Punts d'interès: Monuments, museus i punts d'interès històric

Senderisme: Xarxa de sendes comarcal amb 457 Km2 senyalitzats: 6

Camins pel PNMON, 6 camins Serra de Llaberia, 8 camins vi, 3 camins oli, 4 camins pedra seca.

En bicicleta: 14 itineraris BTT, 3 rutes de cicloturisme i carretera

En cotxe: 5 itineraris

Visites guiades: 3 propostes de visita guiada

Equipaments i serveis turístics

Allotjaments: 227 establiments amb 2.435 places

Restaurants: 49 establiments amb 3.109 places

Agències de viatge que operen al Priorat: 23

Empreses de turisme actiu: 9

Vinateries i agrobotigues: 19

Comerços: 116

Oficines de Turisme: 5

Transport: 31. Bus, taxi, autocar, tren.

Avió: Reus a 30 minuts i el Prat a 90 minuts

Benzineres i caixers: 2 benzineres, 7 caixers

Amb una **oferta d'allotjament ben diversificada:**

COMARCA	Nombre	Places
HUT	171	908
TURISME RURAL (ATR)	47	476
HOTELS (HT)	14	266
HOSTAL /PENSIÓ (H-P)	8	96
CÀMPING (CAMP)	2	498
APARTAMENT (APART)	2	33
REFUGIS (REFUG)	6	158
TOTAL Establiments	250	2.435

Com es tradueix tot això en **activitat econòmica generadora de llocs de treball?**

Població activa	4.140
Ocupats	3.614
Dones ocupades	2.129
Homes ocupats	1.485
Aturats	469
Dones aturades	238
Homes aturats	231
Taxa d'atur	10,50
Prestacions per desocupació	324
Assalariats	1.518
Serveis	860
Indústria	536
Construcció	46
Agricultura	76
Autònoms	993
Serveis	448
Indústria	89
Construcció	134
Agricultura	322
Empreses	370

Malgrat tot, **quin continua sent el gran repte? EL DESPOBLAMENT**

Som menys de 10.000 habitants

Envellim, perquè la piràmide poblacional està deformada

Per tant el que **no tenim és la capacitat de garantir el relleu generacional**,

Ni tampoc la capacitat d'acollir nous habitants ni de fer-ho en condicions: **falten serveis, habitatge i costa diversificar la economia perquè no tenim bona connectivitat ni transport.**

Amb les condicions actuals, no podem revertir la situació i per tant **EXIGIM suport institucional, tenim la percepció de ser invisibles.**

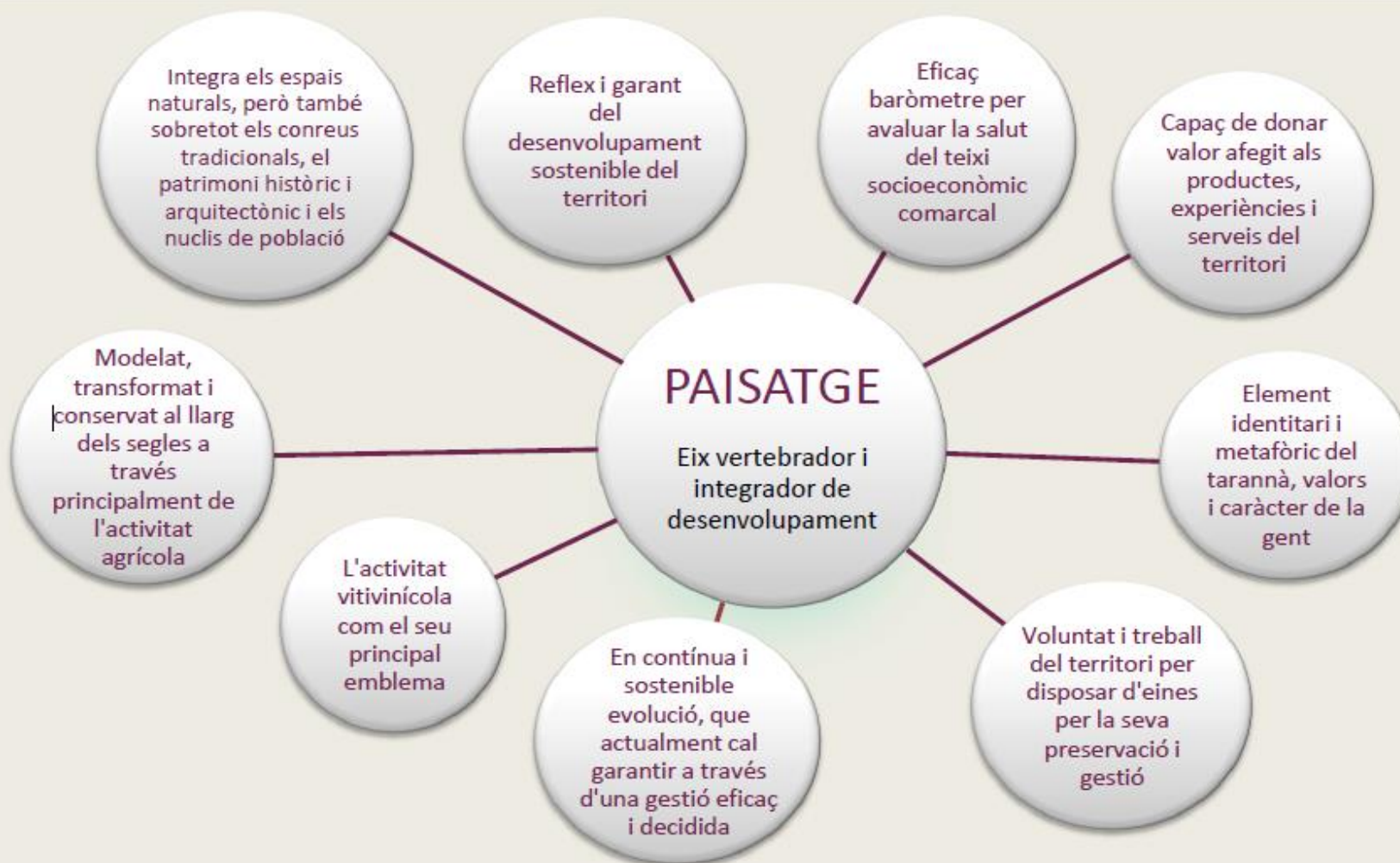
Quina ha estat la nostra estratègia per revertir el despoblament?

Situar el paisatge en el centre de l'estratègia de Desenvolupament Local

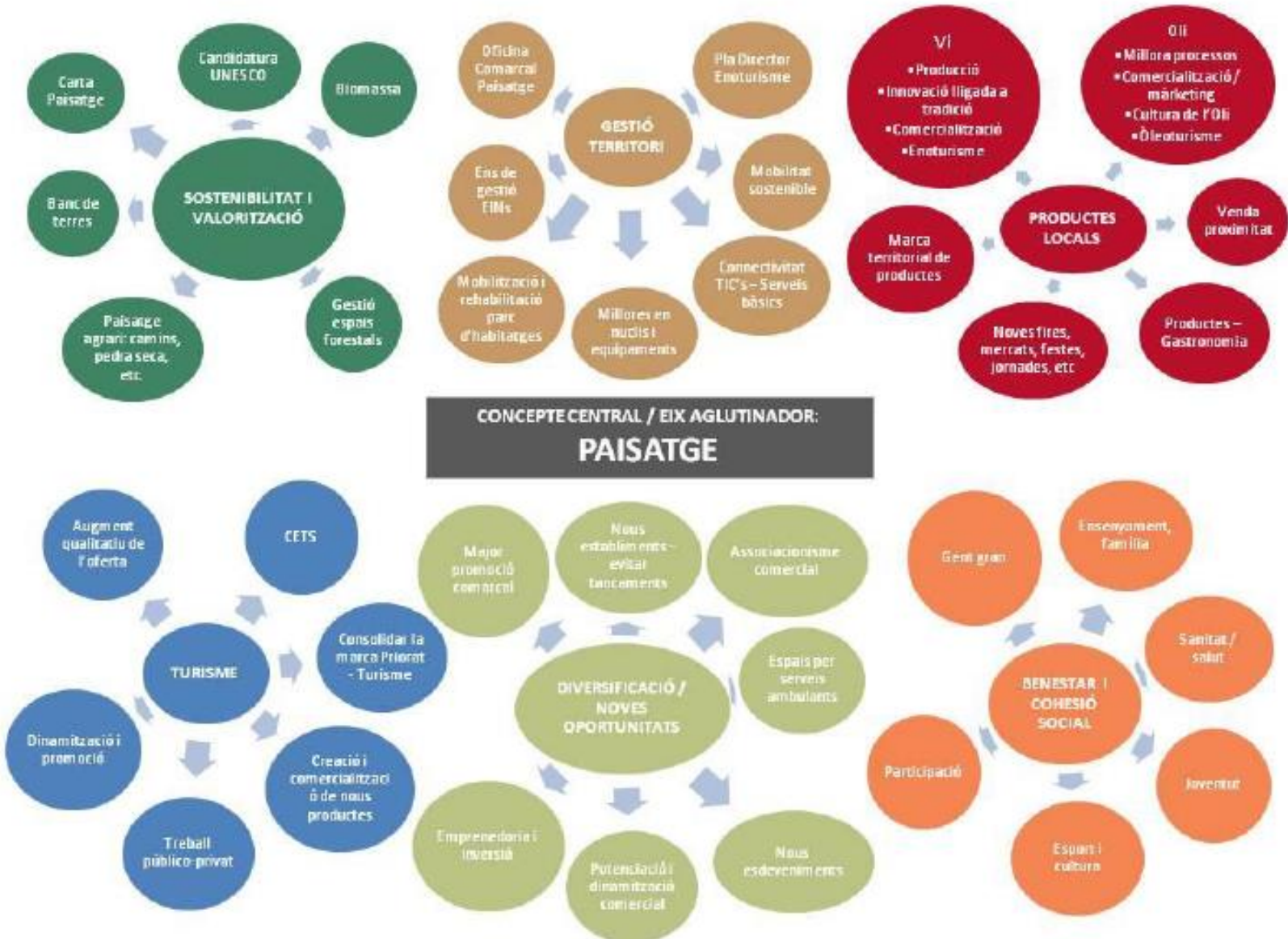
El model socioeconòmic de la comarca del Priorat depèn, en gran mesura, de **no trencar l'harmonia i el bon estat del recurs paisatge i de potenciar** convenientment el valor afegit que representa la unió entre els conceptes cultura del vi i paisatge, **eix de desenvolupament que s'ha anomenat Vi-Natura- Patrimoni** i que, en un marc més ampli, es tracta sota el referent de nova cultura del territori.

Un paisatge que es pot definir com a “***paisatge cultural agrícola de muntanya mediterrània***”, que presenta una sèrie d'atributs, alguns dels quals es sintetitzen en la figura que es mostra tot seguit:

Situar el paisatge en el centre de l'estratègia de Desenvolupament Local

Per revertir el despoblament, considerem necessari desarticular tres estereotips urbanites:

- El Paisatge és una postal
- Per desenvolupar el món rural, tot si val
- Generar activitat econòmica revertirà el despoblament

Fem caure el primer estereotip:

“ El paisatge és una postal ”

Segons es defineix en
l'article 1 del Conveni
Europeu de Paisatge:

Què és

✓ Paisatge

✓ Política de paisatge

✓ Objectius de qualitat
paisatgística

✓ Protecció del paisatge

✓ Gestió del paisatge

✓ Planificació del paisatge

Situar el paisatge en el centre de l'estratègia de Desenvolupament Local

"Paisatge" fa referència a una àrea, tal com la percebi la gent, el caràcter de la qual és resultat de l'acció i la interacció de factors naturals i/o humans.

"Gestió del paisatge" és l'acció, des d'una perspectiva de desenvolupament sostenible, per tal de garantir el manteniment regular del paisatge, i per dirigir i harmonitzar els canvis provocats per processos socials, econòmics i ambientals.

"El paisatge és el rostre del territori"
Ramon Folch

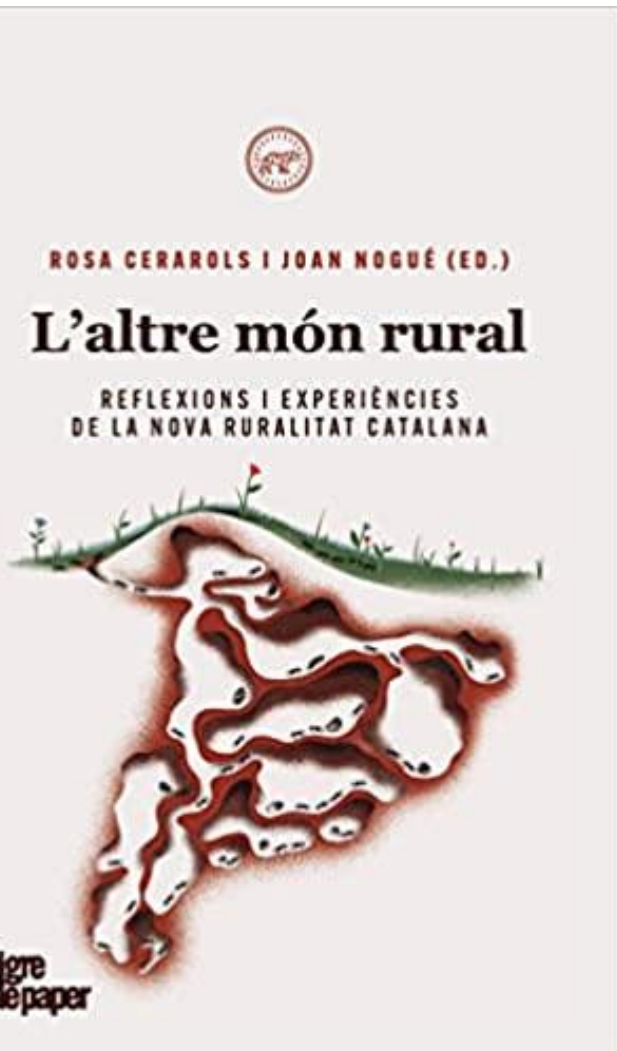
Fem caure el segon estereotip:

“ Per desenvolupar el món rural, tot si val”

Què és el Desenvolupament Econòmic Local?

Segons la definició de Mateo Hernando, el DEL és:

- **Un procés reactivador** és a dir, es una política pública amb vocació de continuïtat i amb una voluntat d'activar l'economia i la societat local.
- **Recursos endògens**, és a dir, el procés vol utilitzar els recursos que es troben en el territori.
- **Cooperació pública i privada**: el que implica que ha de ser un procés que emani del conjunt de la població local, i que, per tant, pot significar l'aparició de canvis socials, culturals i legislatius, però també canvis a nivell d'estructura organitzativa de les empreses, a nivell de relacions laborals...

Ha frenat el despoblament el desenvolupament exogen?

Central nuclear d'Ascó

Centrals eòliques de la Terra Alta

Abocador de Tivissa

ERKIMIA de Flix

Fem caure el tercer estereotip:

“ Generar activitat econòmica revertirà el despoblament ”

Reflexió: És cert que malgrat que l'economia de la comarca ha millorat en els últims 30 anys, gràcies al sector del vi, no hem aconseguit créixer en població, per tant, potser cal mirar el tipus de creixement que hem tingut (quin tipus d'empresa i quina qualitat de llocs de treball genera i potser llavors trobarem les causes)

Per posar un exemple: GRATALLOPS

De tenir 4 cellers l'any 1991 a 28 cellers l'any 2022

Municipi	Gratallops
2020	237
2019	229
2018	226
2010	263
2000	232
1991	234
1981	275
1970	296
1960	360
1950	415
1940	427
1930	493
1920	644
1910	662
1900	706
1900_2018	-480
%_1900_2019	-68%
1991_2018	-8
%_1991_2018	-3%
2000_2018	-6
%_2000_2018	-3%
2010_2018	-37
%_2010_2018	-14%

Un cop hem fet caure els estereotips, que el paisatge no és només una postal si no que pot ser un recurs endogen per al desenvolupament, que per desenvolupar el món rural no tot s'hi val i que només amb millorar l'activitat econòmica és suficient per revertir el despoblament, **en què s'ha de fonamentar el model?**

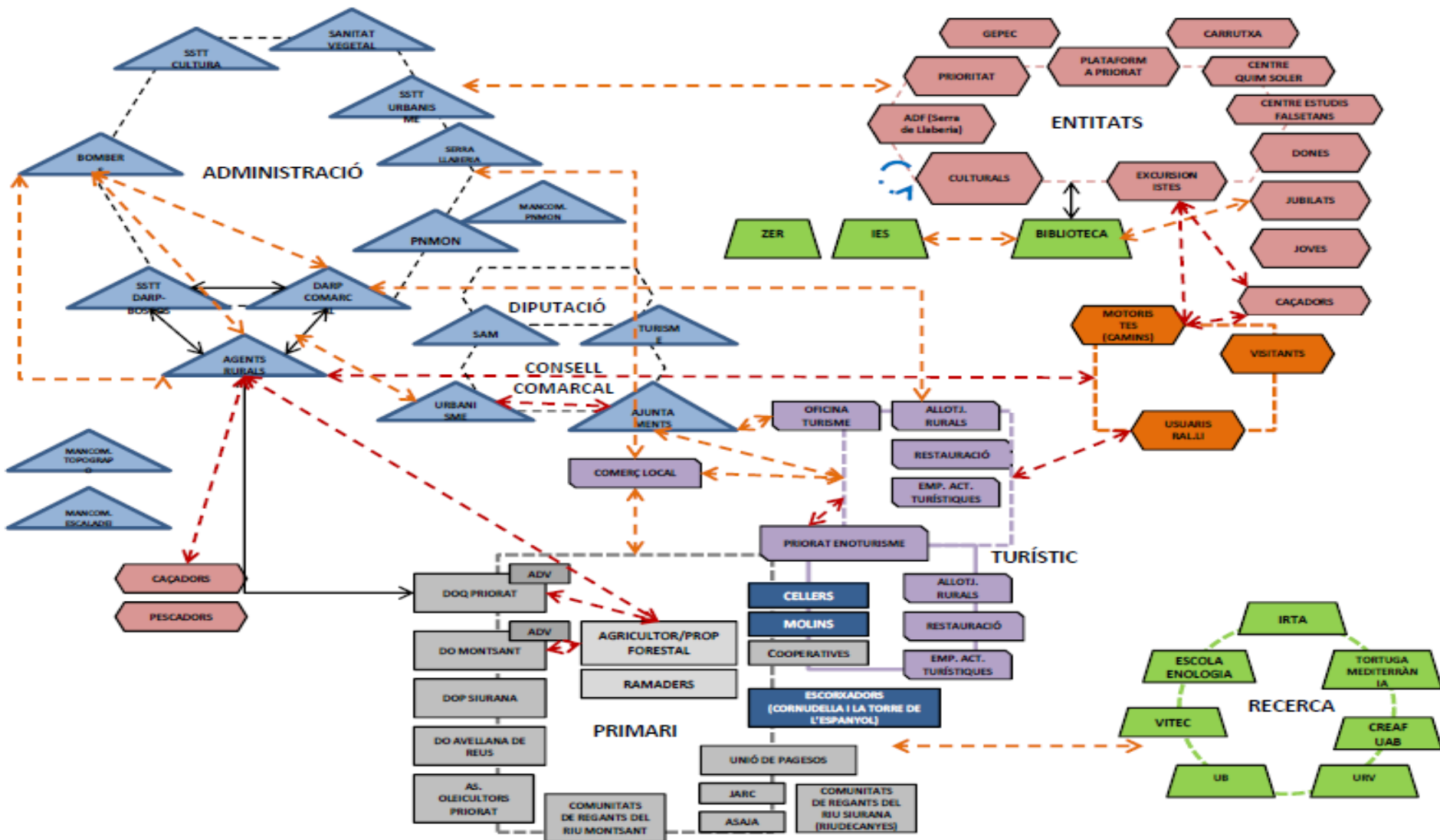

Quins són els fonaments del model

- MILLORAR LA **QUALITAT DE VIDA** DELS HABITANTS
- **MAPA D'ACTORS**
- APROFITAR ELS **RECURSOS ENDÒGENS**
- RESPECTE ALS **VALORS CONSENSUATS**
- **CARÀCTER TRANSVERSAL**
- DE BAIX CAP AMUNT (**BOTTOM UP**)
- **COOPERACIÓ** ENTRE LA COMUNITAT I L'ADMINISTRACIÓ
- POTENCIAR **EL TALENT** DEL PROPI TERRITORI
- **COMPARTIR** LA INFORMACIÓ
- **PASSAR A L'ACCIÓ**

Mapa d'actors: LA COMUNITAT

Els valors que associem al paisatge cultural “ Priorat – Montsant – Siurana ”

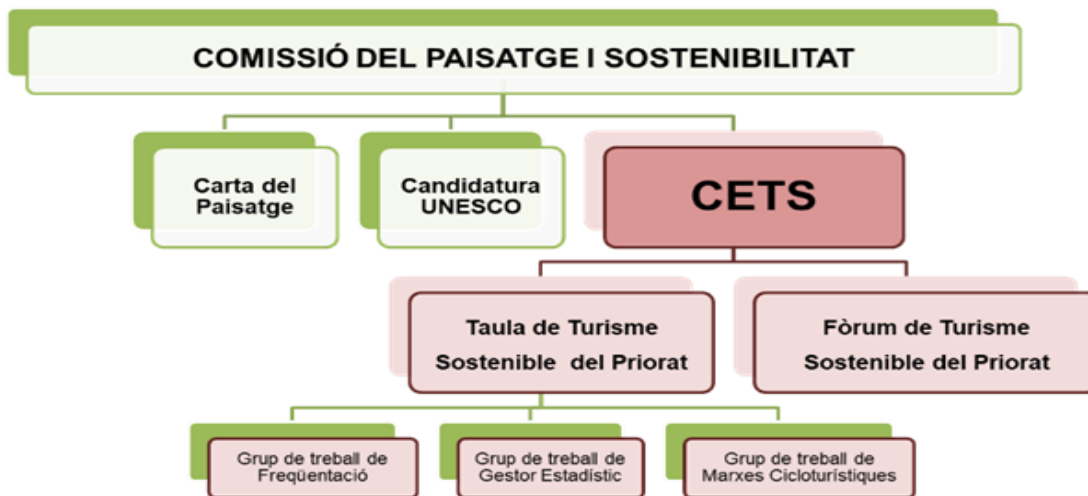

Mecanisme de Gestió: Cooperació entre la comunitat i l'administració

- El manifest d'Escaladei. Juny de 2017
- La Comissió de Paisatge i Sostenibilitat

Ens de concertació de polítiques públiques

Assemblea general	Àmbit de decisió
Comissió Permanent	
Oficina del paisatge	Àmbit d'execució
Fòrums	Àmbit de participació
Agrari	
Ensenyament	
Cultura	
Turisme	

Candidatura UNESCO

LÍNIES ESTRATÈGIQUES

Les actuacions s'estructuren en **tres línies estratègiques** definides a partir de l'avaluació de les fortaleses i les debilitats del Priorat-Montsant-Siurana (veure pàgina 22):

1 >

DOTAR DE CONTINGUT LA FORTA IDENTITAT TERRITORIAL, A PARTIR DE LA IDENTIFICACIÓ, EL CONEIXEMENT I EL RECONeixEMENT DELS VALORS I ATRIBUTS QUE CONFIGUREN AQUESTA IDENTITAT.

2 >

FOMENTAR L'AUTOORGANITZACIÓ, LA COORDINACIÓ, I LA COOPERACIÓ PER GARANTIR UNA GOVERNANÇA PARTICIPATIVA I EFICIENT, TANT EN L'ÀMBIT SOCIAL COM EN EL POLÍTIC, I EN LA SEVA INTERRELACIÓ.

3 >

IMPLEMENTAR UN MODEL TERRITORIAL INTEGRAT PROPÍ I TRANSVERSAL.

Candidatura UNESCO

PROGRAMA	NOM DEL PROGRAMA	ACCIONS
1	REFORÇ I RECONeixEMENT DELS VALORS QUE CONFIGUREN LA IDENTITA PRÒPIA	6
2	RECERCA I FORMACIÓ	7
3	SENSIBILITZACIÓ I EDUCACIÓ	3
4	COMUNICACIÓ DEL PAISATGE DEL PMS	1
5	CONSOLIDACIÓ I CREACIÓ DE MECANISMES DE PARTICIPACIÓ	2
6	CONEIXEMENT DE BONES PRÀCTIQUES	1
7	INNOVACIÓ I CREATIVITAT EN ÀMBITS ESTRATÈGICS	1
8	SISTEMES DE GESTIÓ DE L'ESPAI AGRARI	3
9	MILLORA DE LA COMERCIALIZACIÓ I PROMOCIÓ DELS PRODUCTES LOCALS	4
10	MILLORA DE LA QUALITAT PAISATGÍSTICA	6
11	GESTIÓ DEL TURISME SOSTENIBLE. CETS	10
12	RESILIÈNCIA DEL PAISATGE RESPECTE A LA GESTIÓ D'INCENDIS	6
	TOTAL ACCIONS	50

Una acció del programa 1:

“CONEGUEM EL PRIORAT” RECONeixEMENT DELS VALORS DEL PAISATGE

Les edicions que s'han dut a terme des del seu inici ens han portat a fer una coneixença directa de municipis sense escola: la Vilella Alta, Margalef, la Torre de Fontaubella i la Figuera. Tots els alumnes de 5é i 6é de primària de tota la comarca. Monitors 3er i 4at ESO de Falset i Cornudella de Montsant. 232 - 312 participants

Una acció del programa 8: “ **EL BANC DE TERRES DEL PRIORAT**”

**Incidir en la recuperació de
conreus abandonats**

La Implementació de sistemes
de gestió de l'espai agrari que
permetin el **manteniment de
les explotacions agràries i la
recuperació de conreus
abandonats**

**Garantir el relleu
generacional, la incorporació
de joves al sector, la
recuperació i el manteniment
del paisatge agrícola**

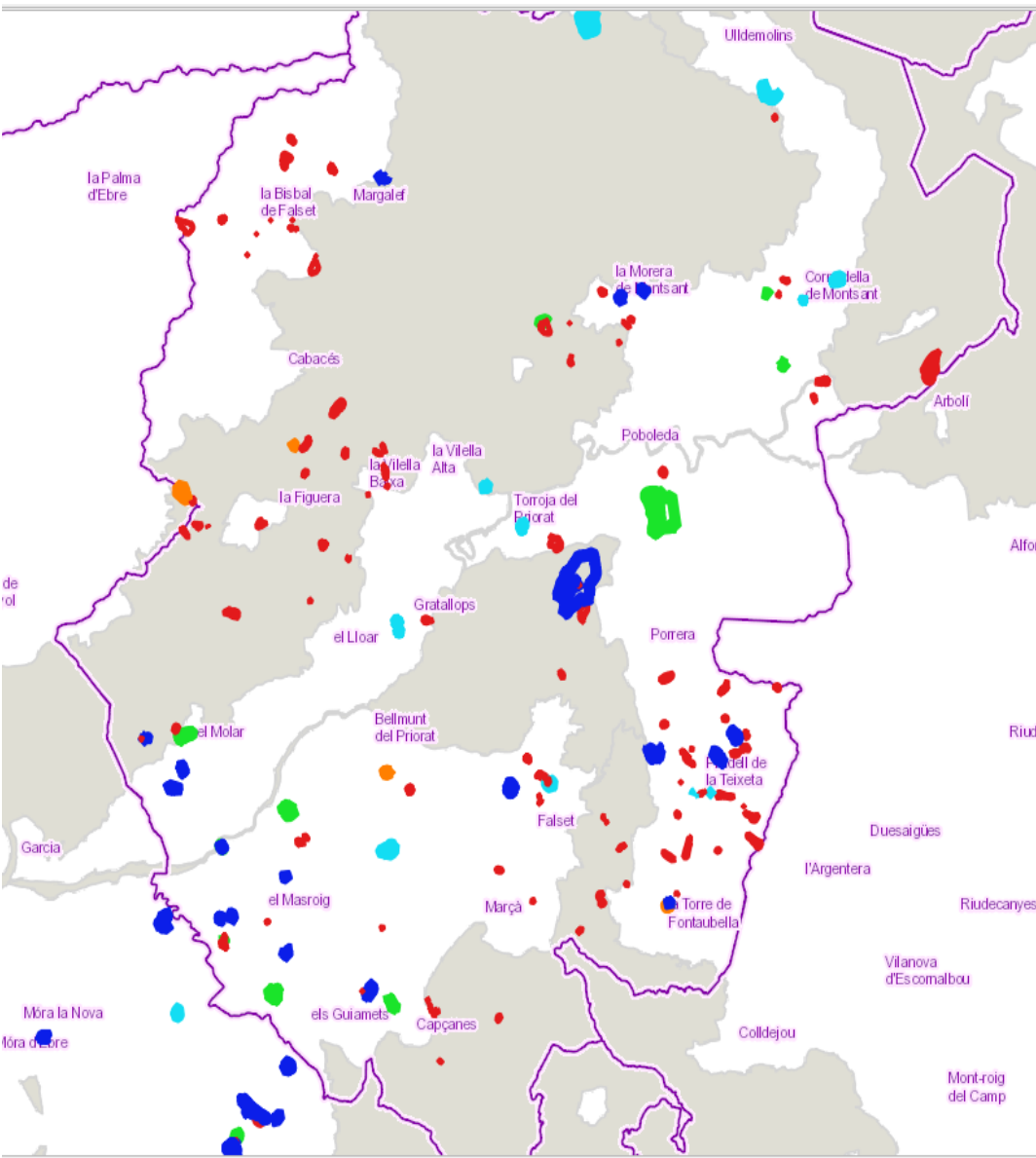

Mediació entre persones propietàries de finques susceptibles a ser aprofitades i persones que volen recuperar-les.

Oferint eines de diagnosi, suport, acompanyament, assessorament i formació

Resultats 2020-2021 "EL BANC DE TERRES DEL PRIORAT"

Banc de Terres 2019-2022

Finques entrades: **260**

Superfície: **522'16 ha**

Propietaris: **73**

Demandants: **88**

Acords mediat: **40**

Acords signats: **29**

Acords mediat fora banc: **11**

Superfície traspasada: **188 ha**

ACORDS SIGNATS BANC

ACORDS SIGNATS FORA

FINQUES DISPONIBLES

FINQUES EN MEDIACIÓ

FINQUES EN ESTUDI

**DEBATRE SOBRE ELS VALORS DEL
NOSTRE PAISATGE
ENS HA FET (RE)APRENDRE ELS
NOSTRES PRÒPIS VALORS.**

ivaque@priorat.cat
gestioprioritat@gmail.com